

Միևիթար ինքն էր որ առաջին կայծը վառած էր այդ լուսաւոր գաղափարականին, երբ կը բանար Արրազամ պատանին հոգւոյն աչքերը դէպի ճշմարտութեան լոյսը, ու այն օրէն Արծիւեանը՝ արծուօրէն կը խոյանար այդ մասնանշուած բարձունքը, թէեւ ըլլայ անկա շահուած տառապագին ելքով մը: Հայ կաթողիկէ Նուիրապետութիւնը ունի այսպէս Միևիթար Արրազօր մէջ՝ իր անուրանալի հիմը, անոր՝ որ իր բովանդակ էութիւնը, մտքի ու կամքի գրեթէ գերմարդկային պայքարը ի սպաս դրաւ այդ գերազանց նպատակին: Արեւելքէն դարձնելով իր աչքերը դէպի արեւմուտք, Միևիթար հետամուտ էր ոտքի հաստատուն կոռուան մը գտնելու Եւրոպայի մէջ, որպէսզի իր ազդանուէր գործը ամրապնդէր լուսոյոյն պայմաններով ու ստեղծէր տեւական ազդրիւր մը Լուսաւորութեան հայ տառապալու ժողովուրդին հոգեկան ու իմացական բարձրութեան համար: Ու մինչ արեւելքի մէջ, Լիբանանի լեռներուն և Սիւրիական հողերուն վրայ սփռուած քաղաքներ ու գիւղեր՝ Արրազամ կաթողիկոսի անխոնջ եռանդին բարիքները կը վայելէին, Միևիթար Վենետիկի մէջ կը կերտէր այդ միեւնոյն նպատակը յաւերժացնող ու հիմնաւորող լուսաւոր Կեդրոն մը, որուն բովանդակ ազգը պիտի նայէր միշտ ակնկառոյց ու յուսապատար: Մէկ էր վախճանը այդ երկու հոյակապ դէմքերուն ժԸ. դարու հայ եկեղեցւոյ պատմութեան, որոնք տարբեր ուղիներով ձկտեցան իրենց երազածը դարձնել շօշափելի իրականութիւն: Փառք զոյգ անմահներու յիշատակին, որոնց պանծալի կեանքն ու զօրծը արժանապատիւ կերպով ոգեկոչեց Հայ Մամուլը 1949-ի ընթացքին և դեռ պիտի նորոգէ ներկայ տարւոյն մէջ:

* * *

Յորեկանները հանգրուաններ են, ուր կը հանգչին մտքերը խորհրդածելու համար անցեալին վրայ: Բայց ցաւալի է նշել որ

այդ արիւնահեղ նահատակութիւններու օրերէն՝ երբ Արրազամ կաթողիկոս ու Միևիթար Արրազայր կ'ենթարկուէին անլուր հաւածանքներու իրենց եղբայրներէն՝ մինչեւ այսօր քիչ բան փոխուած է մեր ազգին մտայնութեան մէջ: Այսօր այդ տաք պայքարը զոյգութիւն չունի, բայց կայ ատոր զլխաւոր գրգռապատճառը՝ կրօնքի և ազգի գաղափարներուն շփոթ մոռումը՝ որ տակաւին աւերներ կը գործէ մեր մամուլի էջերէն ներս: Ժամանակը երկու դարերու անջրպետով՝ բուժած չէ դեռ մեր վէրքը: Երբ Միևիթար կը գրէր ու կ'աղաղակէր «Կրօնքս չեմ զօհեր ազգիս, և ոչ ազգս կրօնքիս», երբ Արրազամ կաթողիկոս յանուն ճշմարտութեան և Լուսաւորչի ոգւոյն, կը քարոզէր հաւատարմութիւն նախնեաց կրօնական ըմբռնումին և տիեզերական եկեղեցւոյ հետ անհրաժեշտ հաղորդութեան, անոնք նպատակ ունէին շեշտելու՝ թէ ազգի մը հոգեկան ու իմացական մակարդակին բարձրութիւնը պիտի կայանայ այդ զոյգ գաղափարներու համեմատ ձուլման մէջ, առանց տեղ տալու մոլեռանդն ընդդիմութիւններու՝ ի վնաս ազգային միութեան:

Ապագան որ կը բացուի մեր աչքերուն դիմաց՝ յոյսով ողորուն է. ունինք այսօր զարգացած եկեղեցականներ, և աւելի եւրոպականացած Հայ Մամուլ մը, որ կրնայ անառարկէն քննել հարցերը, լուսաւորել մաքերը և ըլլալ արդար իրաւարար: Եթէ մէկ է ճշմարտութիւնը, կրնանք վստահօրէն տածել յոյսը՝ որ օր մը ելած անել և խաւարչաին շաւիղներէն՝ պիտի դանք միանալու նոյն սեղանի շուրջը ու ողջունել զիրար եղբայրաբար, և այսպէս իրագործել այդ երկու հոյակապ դէմքերուն գաղափարականը: Հայ կաթողիկէ Նուիրապետութեան Աթոռին վրայ կը բազմի այսօր լուսամիտ ու լայնախոհ պատրիարք մը, ծանօթ միջազգային հրապարակի վրայ իր ծիրանաւորական պատուանշանով, իր գիտութեամբը և բարձր զարգացումով երեւելի՝ ճշմարիտ Հովիւ մը, որ իր մէջ կը խառնէ մեր պատ-

կառելի Հայրապետներուն ոգին, առաքինութիւնները, ազգասիրութիւնը՝ ապացուցուած անհերքելի փաստերով, թէեւ անարգարօքն գոտափետուած կողմնակցական մամուլէն՝ անկարող անոր հեռատես ու զգուշահայեաց քաղաքականութեան խորը թափանցելու: Միևիթարի Տունը, հաւատարիմ աւանդապահ իր Մեծ Հիմնադրի գաղափարականին, կը շարունակէ այսօր իր ազգանուէր գործունէութիւնը աւելի արդիական ձեւի տակ, շնորհիւ անմահ Սերաստացւոյն արժանաժառանգ յաջորդին՝ Գերպ. Սրա-

պիոն վրդ. Ուլուհոնեանի, որ օժտուած գերդնահատելի ձիրքերով մտքի ու սրտի, գալիք օրերու երջանիկ հեռապատկերովը խանդավառ, իմաստուն և խորահայեաց դիտող մը կեանքին ու մարդկային հոգեբանութիւններու, կ'ուղղէ զեկը Միաբանութեան դէպի իր գրական ու կրթական բարձր նպատակները: Այս բոլորը գեղեցիկ գրականն է պայծառ ապագայի մը, Գ. Գարազարձին, որուն հորիզոնը արդէն կարմրած է յուսավառ արեւով:

Հ. ՄԵՍՐՈՊ ՃԱՆԱՇԵԱՆ

Զ Մ Մ Ա Ռ Ո Ւ Հ Ա Յ Վ Ա Ն Ք Ի Ն Յ Ո Ւ Ե Լ Ե Ա Ն Ը

1749-1949

Տօնի մէջ է հայ Լիբանանը: Արեւելքէն ու արեւմուտքէն հոգեւորական թէ քաղաքական տկանաւոր դէմքեր կը խըմբուին շնորհաւորելու հայ պատմութեան մէկ էջը, անվերապահօրէն խնդակցելու ի տես հայ գործին տեւականութեան:

Տօնի մէջ է հայ Լիբանանը. երկու դարերու պատմութիւնն է որ կ'ամփոփուի ու կը համառօտուի հանդիսական ներկաներու առջեւ, երկու ապրուած դարերու՝ որոնց արժէքը, սակայն, անկարելի է կշռել ու պարզել հանդէսի մը երկու ծափերուն միջեւ: Այդ երկու դարերուն մէջ կերտուած է տաճար մը՝ որուն ամէն մէկ քարը յոգնութիւն է, արցունք է, արիւն է: Երկու դարերու հայ կամքը և զոհողութիւնը, թէպէտ շուքի մէջ, կրցեր է ծառանալ ու տալ գաղափարի նահատակներ:

Բայց միանգամայն լինչ տխուր հեռապատկեր. կը տօնուի նաեւ նժգեհութիւնը, զոր հայը պարտադրեր է իր եղբոր, թէպէտ շողի և փայլի մէջ գրուած է միայն այդ նժգեհութեան յաղթական ախոյեաններու անձնուէր գործունէութիւնը:

Ո՞ր վատ ոգին սորվեցուց հայուն բար-

ձրացնել իր եղբայրադու բազուկը և իր արժէքները տարտղնել օտար ափերուն վրայ: Ահա հայութեան բեկոր մըն ալ՝ որ ապաստան կ'ընտրէ Լիբանանի մայրիկներու հովանին:

Լիբանան հինէն ի վեր ապահով բոյնը եղեր էր անկախութիւնը սիրող արծիւներուն. հոն դիմած են ցեղեր ու խումբեր աւելն անգամ՝ երբ բռնութիւնը ուզեր է զսպել ազատութիւնը. ժԸ դարու կիսուն հոն կը դիմէ Արծիւեան Արրազամ նորընտիր պատրիարքը իրեններով:

Ծնած 1679-ին Այնթապի մէջ, Արրազամ շրջած է և տկանատես եղած՝ իր համազգիներու հոգեկան կացութեան: Սիրոյ կրօնքը ատելութիւն կը հրդեհէ տգէտ և խռովայոյզ սրտերու մէջ, և Արրազամ կը փորձէ թեւածել ամէն կողմ իր ձիթենին կարկառելով ամէնուն: Եպիսկոպոս է, Կաթողիկոս՝ Պատրիարք է իր համայնքին, սակայն դեռ կը թիալարէ յորձանքներու մէջէն, փնտռելով կայան մը: Ի զո՞ւր 1749-ին կը փակէ իր աչքերը, որոնք պահ մը յառած էին յոյսով՝ Զմամուի բարձունքին վրայ պատկեւաբար չէնքի մը: Արծիւեան Կաթողիկոս-

